**Український державний університет
імені Михайла Драгоманова**

ВЕКТОРИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПІЗНАННЯ:

збірник наукових праць учасників звітно-наукової конференції викладацького складу та здобувачів освіти Факультету психології
ОПП «Психологія» та «Прикладна психологія»
(21-24 квітня 2026 року, м. Київ)

**КИЇВ
2026**

УДК 159.9.01.072:165 [005.745
В 26

Рецензенти:
МОВА Людмила – доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, доцент, Київський національний університет культури і мистецтв;
ЛУПІЙКО Людмила – кандидат психологічних наук, доцент, заступник декана з навчально-методичної роботи Факультету психології, Український державний університет імені Михайла Драгоманова.

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету психології Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (протокол № 13 від 30 квітня 2026 р.).

Вектори психологічного пізнання: збірник наукових праць учасників звітно-наукової конференції викладацького складу та здобувачів освіти Факультету психології ОПП «Психологія» та «Прикладна психологія» (21-24 квітня 2026 року, м. Київ) [Електронне видання] / Загальна ред.: проф. Т.В. Андрущенко, проф. Г.П. Мозгова. Ред. колегія: проф. Л.М. Вольнова, проф. І.М. Ковчина. Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова, 2026. 268 с.

Збірник містить тези доповідей учасників конференції та охоплює проблемні питання, що стосуються різних проблем вікового розвитку, соціальної взаємодії та подолання наслідків психотравмуючих ситуацій становлення особистості та діяльності майбутнього фахівця–психолога.

© Колектив авторів, 2026
© УДУ імені Михайла Драгоманова, 2026

https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b509242b-f5ff-4ce6-b23d-08b64c2dfb13/content

3. Національно-патріотичне виховання в Україні : наук.-допом. бібліогр. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Страйгородська Л. І., Пономаренко Л. О., Тарнавська С. В. та ін. ; наук. ред. Березівська Л. Д. ; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О.]. Київ : [б. в.], 2019. 368 с.

4. Петронговський Р. Р. Теорія і практика формування патріотизму старшокласників: Монографія / За ред. проф. М.В. Левківського. Житомир: Полісся, 2003. 220 с.

5. Череповська Н.І. Патріотизм молоді інформаційної доби: інноваційні засоби розвитку : навч.-метод. посібник. Кропивницький : Імекс-ЛТД , 2023. 154 с.

6. Ковчина І. М., Панченко М. В. Теоретичні засади ведення переговорів та психологічні особливості уникнення партнерами конфліктів у міжнародних взаємодіях. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки : зб. наук. праць.* 2022. Випуск 19 (64). С. 23-33. https://doi.org/10.31392/NPU-NC.SERIES12.2022.19(64).03

Федорчук Інеса Романівна,
здобувачка другого рівня вищої освіти,
спеціальності С4 Психологія,
ОПП «Прикладна психологія»

Слабко Володимир Миколайович,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри освіти дорослих

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СІМЕЙНИХ РОЛЕЙ У СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ РЕАЛІЯХ

Актуальність проблеми. Сучасні соціально-політичні та економічні виклики в Україні, зокрема військові конфлікти та економічна нестабільність, створюють додатковий психологічний тиск на сім'ї. Ці фактори призводять до трансформації традиційних сімейних ролей, виникнення конфліктів між подружжям і поколіннями, змін у розподілі обов'язків та комунікаційних моделях. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю виявлення психологічних механізмів адаптації родини в умовах кризових ситуацій та

розробки рекомендацій для підтримки стабільності сімейних стосунків [1, с.19-23; 2, с.68-76; 8, с.27-43].

Ступінь розроблення проблеми. Проблема трансформації сімейних ролей розглядається різними науковцями у психології, соціології та педагогіці. Т.Ф. Алексєєнко досліджувала конфлікти поколінь у сім'ї, пов'язані з ціннісними розбіжностями [1]. І.П. Кондратьєва вивчала подружні конфлікти та способи їх подолання [6]. М.С. Байдак аналізував роль жінки у сім'ї під час війни [2]. Питання психологічної стійкості та адаптації сімейних ролей висвітлювали Долинська Л. В., Кашпур Ю. М. [5], О.С. Ващенко [3] та Г.С. Венгер [4]. Ці дослідження підтверджують необхідність комплексного підходу до вивчення психологічних трансформацій у сім'ях під впливом кризових умов.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши наукові джерела, присвячені проблемі трансформації сімейних ролей у сучасних українських реаліях, на нашу думку, можна стверджувати, що визначальними чинниками цих змін є:

- соціально-економічні трансформації українського суспільства;
- зміна ціннісних орієнтацій молодого покоління;
- переосмислення гендерних ролей і моделей подружньої взаємодії;
- вплив кризових явищ (міграції, воєнного стану, економічної нестабільності);
- зростання особистісної автономії членів сім'ї.

Сучасна українська сім'я дедалі більше відходить від традиційної патріархальної моделі, у якій ролі чітко регламентувалися статтю та віком. Натомість формується партнерська модель взаємодії, що передбачає розподіл відповідальності, гнучкість ролей та взаємну підтримку. Така трансформація супроводжується як позитивними змінами (розширення можливостей самореалізації жінки, активізація батьківської ролі чоловіка), так і певними труднощами (рольові конфлікти, невизначеність очікувань, підвищення емоційної напруги в сім'ї).

На нашу думку, особливої уваги потребує психологічний аспект трансформації ролей. Зміна традиційних уявлень про «чоловіче» і «жіноче» спричиняє необхідність внутрішньої перебудови особистості. Не всі члени сім'ї готові приймати нові моделі поведінки. Це може зумовлювати внутрішньоособистісні конфлікти, зниження рівня задоволеності шлюбом, труднощі у вихованні дітей.

Серед основних психологічних механізмів трансформації сімейних ролей можна виділити:

- переоцінку цінностей і життєвих пріоритетів;
- зміну рольових очікувань партнерів;

- розвиток навичок партнерської комунікації;
- формування нових моделей батьківства й материнства;
- адаптацію до нових соціальних умов.

Особливу роль у цьому процесі відіграє комунікативна компетентність подружжя. Саме здатність до відкритого діалогу, взаємного слухання, узгодження позицій та спільного прийняття рішень дозволяє мінімізувати рольові конфлікти. У сучасних умовах гнучкість і готовність до змін стають необхідною психологічною характеристикою членів сім'ї.

На нашу думку, трансформація сімейних ролей є не лише соціальним явищем, а й глибоким особистісним процесом. Вона впливає на самоідентичність людини, її уявлення про себе як чоловіка чи жінку, батька чи матері, партнера. У зв'язку з цим особливого значення набуває психологічний супровід сімей, спрямований на розвиток конструктивної взаємодії, профілактику рольових конфліктів та підтримку психоемоційної стабільності.

Висновок. Таким чином, трансформація сімейних ролей у сучасних українських реаліях є закономірним процесом соціальних змін. Її успішність значною мірою залежить від рівня психологічної зрілості партнерів, їхньої готовності до партнерської взаємодії та здатності гнучко адаптуватися до нових умов життя.

Список використаних джерел:

1. Алексєєнко Т. Ф. Проблема цінностей в інтерпретації конфлікту батьків та дітей у теорії поколінь. *Педагогіка і психологія*. 2018. № 3. С. 68–76. https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/712291/

2. Байдак М. С. Жінка в умовах війни у світлі повсякденних практик (на матеріалах Наддніпрянської України 1914–1921 рр.) : дис. … канд. іст. наук. Спеціальність: 07.00.01 – Історія України. Львів, 2018. 308 с.

3. Ващенко О. С. Соціально-психологічні чинники подружніх конфліктів в умовах війни. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки; Управління та адміністрування»*. 2024. Вип. 28(57). С.27-43. https://doi.org/10.58442/2522-9931-2024-28(57)-27-43

4. Венгер Г. С. Досвід сімейних стосунків у дистантній і традиційній сім'ях. *Проблеми сучасної психології. Зб. наук. праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Ін-ту пс-ії імені Г.С.Костюка НАПН України*. 2015. Вип. 29. С. 125-137.

5. Долинська Л. В., Кашпур Ю. М. Психологічна стійкість сімей в умовах війни: механізми адаптації та подолання стресу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*, 2025. Вип. (3). С. 92-97. https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2025.3.16

6. Кондратьєва І.П. Соціально-психологічні аспекти подружніх відносин у період кризи молодої сім'ї. *Габітус*. Випуск 23. 2021. С.203-207.

Федько Наталії Миколаївни,
здобувачка другого рівня вищої освіти,
спеціальність С4 Психологія
ОПП «Прикладна психологія»

Дульска Оксана Володимирівна,
викладач кафедри психології

СТРЕС ТА ПСИХОФІЗИЧНИЙ СТАН ПРАЦІВНИКІВ ОСВІТИ

Актуальність проблеми. Рання дорослість (приблизно 20 – 40 років) – період, коли розвинуті розумові здібності, сформована система цінностей, людина прагне повноцінно розкрити свій потенціал, досягти змін в особистій ідентичності, кар'єрі, стосунках, переосмислити світогляд.

Однак сучасні умови невизначеності, економічного, професійного навантаження, перевантаження інформаційними технологіями спричиняють високий рівень хронічного стресу.

Саме в період ранньої дорослості відбувається інтенсивна конкуренція, особистість проживає стадію «близькості проти ізоляції (згідно з Е. Еріксоном), коли людина шукає емоційні зв'язки та соціальну приналежність, пік активності гіпоталамо-гіпофізарно-надниркової вісі, ще збережена нейропластичність в мозку молодої людини. В той же час в цей період часто обмежені ресурси подолання стресових станів, нестача досвіду, соціальної підтримки.

Зазначені аспекти роблять період ранньої дорослості піком вразливості до хронічного стресу. Це має довготривалі наслідки для психічного, когнітивного, соматичного здоров'я. Хронічний стрес в значній мірі саме в цій категорії людей призводить до функціональних, структурних змін, підвищення тривожних розладів, депресії, що має довготривалі наслідки для психічного, когнітивного та соматичного здоров'я.

Стрес охоплює всі сфери життя, професійну в тому числі. Реалії сьогодення вимагають від працівників освіти мобілізації внутрішніх ресурсів, здатності приймати рішення в умовах нестабільності, а також володіння розвиненими навичками саморегуляції, які сприяють гармонійному функціонуванню та зміцненню психологічного здоров'я. Вивчення впливу хронічного стресу на